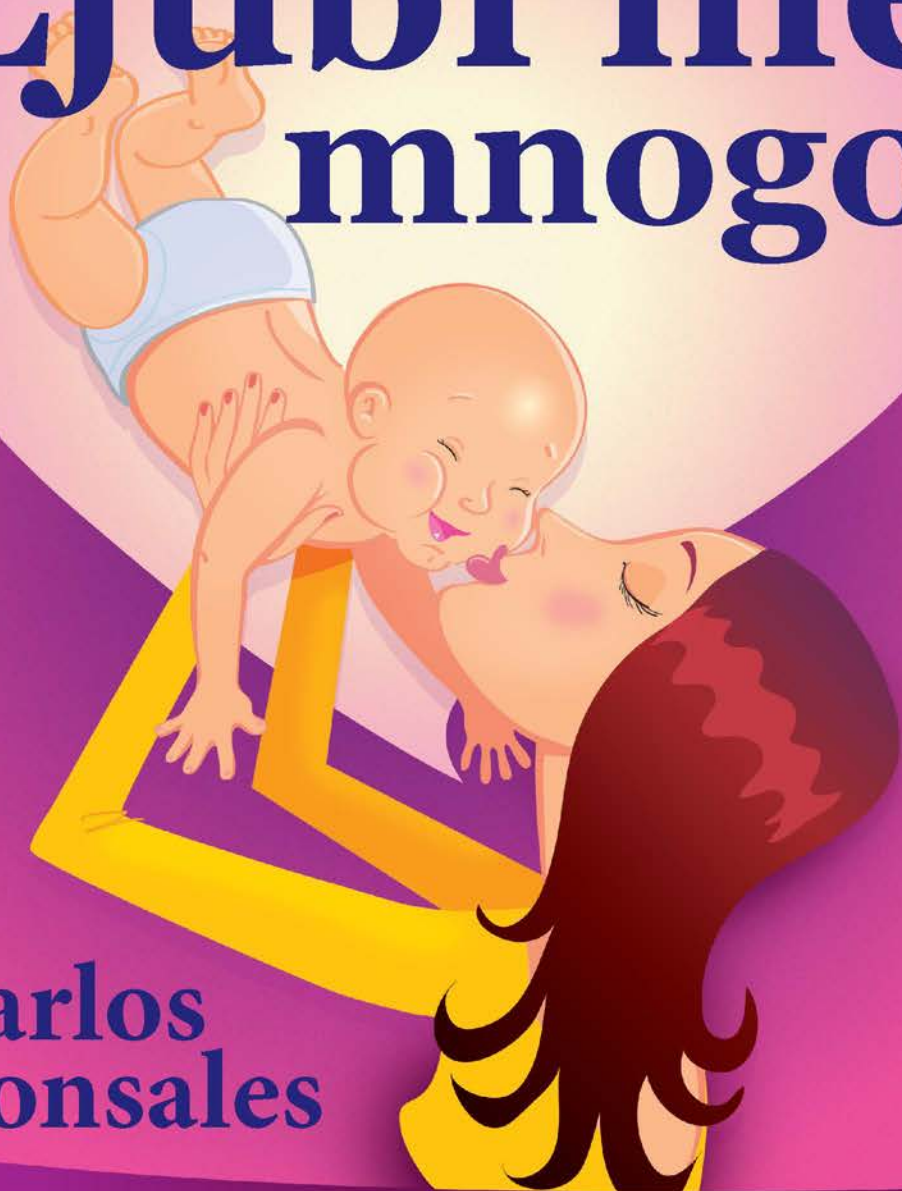

Ljubi me mnogo!

**Karlos
Gonsales**

Kako odgajati decu s ljubavlju

Edicija *Dobar roditelj*

Ljubi me mnogo!

Kako odgajati decu s ljubavlju

Autor: Karlos Gonsales (Carlos González)

Naslov originala

Carlos González

Bésame mucho

Cómo criar a tus hijos con amor

© Carlos González, 2003, 2006, 2010

© Ediciones Planeta Madrid, S.A.

Pº de Recoletos 4, Madrid 28001 (Spain)

Za izdanje na srpskom jeziku © Kreativni centar 2012

Urednik **Natalija Panić**

Lektor **Ivana Ignjatović**

Tehnički urednik **Ljiljana Pavkov**

Korice **Dušan Pavlić**

Izdaje

Kreativni centar

Beograd, Gradištanska 8

tel.: 011 / 3820 464, 3820 483, 2440 659

www.kreativnicentar.rs

e-mail: info@kreativnicentar.rs

Za izdavača **Ljiljana Marinković**

Štampa **Grafiprof**

Tiraž 2.000

ISBN 978-86-7781-963-7

CIP - Каталогизacija y пyбликации
Народна библиотека Србије, Београд

159.922.7

37.018.1

ГОНКАЛЕС, Карлос, 1960-

Ljubi me mnogo! : kako odgajati decu s
ljubavlju / Karlos Gonsales ; prevela sa
španskog Ana Kuzmanović Jovanović. - Beograd
: Kreativni centar, 2012 (Beograd :
Grafiprof). - 149 str. ; 24 cm

Prevod dela: Bésame mucho / Carlos González.

- Tiraž 2.000. - O autoru: str. [150]. -

Napomene i bibliografske reference uz tekst.

- Bibliografija: str. 145-149.

ISBN 978-86-7781-963-7

a) Родитељство b) Родитељи - Деца
COBISS.SR-ID 193494284

Karlos Gonsales

Ljubi me mnogo!

Kako odgajati decu s ljubavlju

Prevela sa španskog
Ana Kuzmanović Jovanović

Kreativni centar

SADRŽAJ

Zahvalnost	6
Prvi deo: Dobro i loše dete	7
Oportunističko odgajanje dece	10
Poslednji tabu	12
Ka etičkom odgajanju dece	14
Drugi deo: Zašto su deca takva	17
Prirodna i kulturna selekcija	20
Kako životinje odgajaju svoje mlade	23
<i>Spretni ili nemoćni</i>	23
<i>Sakriti, nositi, pratiti</i>	25
U osvit čovečanstva	28
Zašto ne žele da ostanu sama	29
Zašto plaču čim napustite sobu	30
Odgovor na razdvojenost	34
<i>Ne želi da ide u vrtić</i>	38
Zašto uvek traže da ih nosimo	40
Zašto ne žele da spavaju sama	41
<i>Stranci u noći</i>	42
<i>U osvit vremena</i>	43
<i>Jedna planeta, dva sveta</i>	44
<i>Zašto se budi češće nego ranije</i>	45
<i>Spavanje u zajedničkoj postelji u praksi</i>	47
<i>Kada će spavati sama</i>	49
Zašto zahtevaju našu pažnju	50
A zašto sada neće da hoda?	54
Zašto su ljubomorna	59
Edipov kompleks	61
Kada će postati samostalno	62
Vaše dete je dobro	63
<i>Vaše dete je nesebično</i>	64
<i>Vaše dete je velikodušno</i>	64
<i>Vaše dete je smireno</i>	66
<i>Vaše dete ume da oprostiti</i>	67
<i>Vaše dete je hrabro</i>	68
<i>Vaše dete je diplomata</i>	68
<i>Vaše dete je iskreno</i>	69

<i>Vaše dete je druželjivo.....</i>	70
<i>Vaše dete je puno razumevanja.....</i>	70
Treći deo: Teorije s kojima se ne slažem	73
Fašističko odgajanje dece	73
Red	77
Bihevioralno vaspitanje.....	79
Nekoliko mitova o spavanju	83
<i>Spavati u kontinuitetu.....</i>	83
<i>Opasnosti od spavanja u zajedničkoj postelji.....</i>	85
<i>Zajednička postelja ne uzrokuje nesanicu.....</i>	86
<i>Spavanje u zajedničkoj postelji ne uzrokuje psihološke probleme .....</i>	89
<i>Spavanje u zajedničkoj postelji nije uzrok smrti u kolevci .....</i>	90
<i>Noćno sisanje.....</i>	92
<i>Šta je to dečja nesanica .....</i>	94
<i>Učenje deteta da spava.....</i>	94
<i>Navika koju je teško promeniti .....</i>	97
<i>Ostaviti ga samo dok je još budno.....</i>	98
<i>Deca, krevet i seks.....</i>	100
Terapeutski plač	101
Porodica, ograničeno društvo	103
<i>Devojčica bez granica.....</i>	103
<i>Popustljivost: strah od slobode .....</i>	108
<i>... ne mari ti, već tako i dalje hodaj .....</i>	109
Šamar na vreme.....	112
<i>Stručnjak za batine .....</i>	116
Nagrade i kazne.....	120
U potrazi za problemima	122
Vredaj, nešto će zapamtiti	125
Kontrola sfinktera	127
<i>Kako i kada skinuti pelene.....</i>	130
Gleda se, ali se ne dira	133
Tajm-aut	135
Rani podsticaj.....	139
Kvalitetno vreme	141
EPILOG – NAJSREĆNIJI DAN.....	143
BIBLIOGRAFIJA.....	145
O AUTORU	150

ZAHVALNOST

Autor zahvaljuje Alisiji Bair-Fasardi, Eleni Garido, Žoani Gerero, Rosi Žove, Lurdes Martines, Maribel Matilji, Pilar Serano, Moniki Tesone, Eulaliji Toras, Patrisiji Trautman-Viljalbi i Silviji Vajnbuh na vrednim komentarima teksta.

Svedočenja majki navedena u ovoj knjizi preuzeta su iz pisama poslatih autoru, najčešće preko časopisa *Ser Padre*, i sa internet foruma. Imena su promenjena kako bi se zaštitila privatnost onih koji su pisali.

Nismo pozajmili ovaj naslov pripovetke Marka Tvena s namerom da, kao on, govorimo o dva konkretna deteta, već o svoj deci i svakom detetu ponaosob, o Detetu uopšte. Jesu li deca dobra ili loša? Pa, ima svakakve dece, pomisliće čitalac. Sva deca međusobno su različita i verovatno je većina dece normalna, kao i većina odraslih, i više su dobra nego loša.

Ne baveći se, međutim, zaslugama svakog deteta ponaosob, mnogi (roditelji, psiholozi, učitelji, pedijatri i javnost uopšte) imaju unapred formirano i uopšteno mišljenje o dečjoj dobroti ili zloći. Deca su „anđelčići“ ili „mali tirani“; plaču zato što pate ili zato što nas zavrtlavaju; nevina su stvorenja ili „sve znaju“; potrebni smo im ili nas iskorišćavaju.

Od te prvobitne koncepcije zavisi hoćemo li sopstvenu decu doživljavati kao prijatelje ili kao neprijatelje. Za jedne je dete nežno, krhko, nemoćno, drago, nevino i potrebne su mu naša pažnja i briga kako bi se pretvorilo u predivnu odraslu osobu. Za druge je dete sebično, pokvareno, neprijateljski nastrojeno, okrutno, proračunato, manipuliše, pa ćemo moći da ga odvojimo od poroka i pretvorimo u korisnu osobu samo ako na vreme slomimo njegovu volju i nametnemo mu strogu disciplinu.

Te dve suprotstavljene vizije deteta prožimaju našu kulturu vekovima. Javljaju se u savetima rođaka i komšija, kao i u delima pedijatarata, vaspitača i filozofa. Mladi i neiskusni roditelji, uobičajena čitalačka publika knjiga o vaspitanju dece (s drugim detetom obično se manje veruje stručnjacima i ima se manje vremena za čitanje), mogu naići na dela koja pripadaju obema tendencijama – na knjige o tome kako postupati s decom nežno ili o tome kako ih zgaziti. Ove druge su, nažalost, znatno brojnije, te sam se zato odlučio da napišem ovu knjigu – knjigu u odbranu dece.

Orijentacija neke knjige ili nekog stručnjaka retko kad je eksplicitna. Na koricama bi trebalo jasno da stoji: „Ova knjiga počiva na pretpostavci da deci treba naša pažnja“ ili pak: „U ovoj knjizi zauzeli smo stav da nas deca vuku za nos kad god im se za to pruži prilika.“ Isto bi trebalo da objasne i pedijatri i psiholozi na prvom pregledu. Tako bi roditelji postali svesni različitih orijentacija, mogli bi da ih uporede i odaberu knjigu ili stručnjaka čiji se stavovi poklapaju s njihovim sopstvenim uverenjima. Otići kod pedijatra a ne znati da li je on pristalica nežnosti ili discipline apsurdno je koliko i otići kod sveštenika a ne znati da li je on hrišćanin ili budista ili čitati knjigu iz ekonomije a ne znati je li njen autor kapitalista ili komunista.

U pitanju su uverenja, a ne nauka. Iako ću u ovoj knjizi pokušati da dam argumente u korist sopstvenih stavova, treba priznati da ideje o vaspitanju dece, na kraju krajeva, isto kao i politička ili verska uverenja, više zavise od ličnog stava nego od racionalnih argumenata.

U praksi mnogi stručnjaci i roditelji nisu ni svesni toga da postoje te dve tendencije, niti su se zapitali kakav stav oni sami zauzimaju. Roditelji čitaju knjige potpuno suprotnih orijentacija, čak i sasvim nepodudarnih, veruju svim savetima koji se u njima daju i pokušavaju istovremeno da ih sprovedu u delo. Mnogi autori štede im trud jer već i sami pišu hibridna, protivprirodna dela. To su oni što kažu da je divno držati dete u naručju, ali ga ne treba uzimati kad plače jer će se navići na to, zatim da je majčino mleko najdivnija hrana, ali da s navršenih šest detetovih meseci više uopšte nije hranljiva, da je zlostavljanje dece veoma težak problem gaženja ljudskih prava, ali da tu i tamo pokoja čuška čini čuda. Što bi se reklo – *sloboda, ali da se zna red*.

Pogledajmo klasičan primer, onaj iz dela pedagoga Pedra de Alkantare Garsije, koji je pisao pre skoro jednog veka navodeći reči filozofa Kanta:¹

Podjednako mogu biti štetne kako stalna i preterana grdnja tako i neprestano i preterano ugađanje. Kant nam je o tome rekao: „Ne treba slomiti dečju volju, već je treba usmeriti tako da nauči da se odupire prirodnim preprekama. Roditelji se svakodnevno varaju odbijajući sve ono što im deca traže. Apsurdno je bez razloga im odbiti ono što očekuju od dobrote svojih roditelja. Ali, s druge strane, deci šteti i kada im ispunjavamo sve želje; bez sumnje, na taj način sprečavamo ih da pokažu nezadovoljstvo, ali tako postaju i prezahtevna.“ Volja se, dakle, vežba tako što se ispunjava i ograničava putem vežbanja i represije, na pozitivan i negativan način.

Sve u svemu, ovaj pasus deluje prilično razumno i prilično kao da je u korist dece (mada reč *represija* danas pomalo para uši, zar ne?; i dalje sprovodimo represiju nad decom, ali više volimo da kažemo kako ih vaspitavamo, ili usmeravamo, ili obrazujemo). Sve zavisi od toga šta smatramo *preteranim ugađanjem*. Ne treba bezrazložno odbijati dečje zahteve, ali ako će dete da se baci kroz prozor, naravno da mu to nećemo dozvoliti. Svi se slažemo s tim.

Ali zašto baš kad govorimo o deci moramo da se složimo oko tih ograničenja? Ni odrasloj osobi ne bismo dopustili da se baci kroz prozor, bilo da je u pitanju naš otac ili brat, bilo supruga ili suprug, šefica ili koleginica. To je tako logično da ne osećamo potrebu da bilo šta dodatno objašnjavamo kada govorimo o odraslima. Zamenite u prethodnim pasusima reč *dete* rečju *supruga*:

U bračnom životu podjednako mogu biti štetne kako stalna i preterana grdnja tako i neprestano i preterano ugađanje. Suprugama šteti i kada im ispunjavamo sve želje; bez sumnje, na taj način sprečavamo ih da pokažu nezadovoljstvo, ali tako postaju i prezahtevne.

U dve rečenice žene su nazvane i prezahtevnim i nezadovoljnim. Zar vas to ne ljuti?

Vekovima je žena „prirodno“ bila podređena mužu; rečenice slične ovim pisane su a da se niko zbog toga nije uzbuđivao. Danas se niko ne bi usudio da tako govori o ženama, ali nam je i dalje normalno da tako govorimo o deci.

Čitalac će pomisliti da sitničarim, da nije baš tako, da izvlačim iz konteksta reči Pedra de Alkantare, te da je on zaista veoma poštovao decu. Nekoliko stranica dalje čitamo:

¹ Bibliografija, 1.

Kako biste zauzdali te nagone i izbegli stvaranje takvih navika, morate se suprotstaviti dečjim željama, odbaciti hirove, ne dopustiti deci da rade sve ono što žele i ne smete biti popustljivi, kao što su to mnogi roditelji i pri najmanjim dečjim zahtevima.

Ovde već nije reč o tome da nećemo dopustiti detetu da se igra pištoljem, da udari drugo dete ili razbije vazu. Reč je o tome da deci nećemo dopustiti da rade ono što žele *eto tako*, da ćemo im se suprotstaviti iz čistog zadovoljstva, mada je malo pre toga rečeno da je „apsurdno bez razloga im odbiti ono što očekuju“. Izgleda da ni autor ni njegovi čitaoci ne primećuju da tu postoji kontradiktornost.

Mnoge privlače takvi neodređeni stavovi, takvi „da, ali...“ i „ne, iako...“, jer je u našem društvu prilično rašireno verovanje u to da su krajnosti loše i da se vrlina nalazi na sredini. Ali nije tako, bar nije uvek. Vrlina je često u jednoj od krajnosti. Želim da verujem da će se svi moji čitaoci složiti sa sledećim primerima: policija nikada ne sme da muči zatvorenika, muž nikada ne sme da udari ženu. Da li vam se čini da je ovo *nikada* previše ekstremno, možda fanatično? Da li bi trebalo zauzeti srednji stav, pomirljiviji i prepun razumevanja – da se sme mučiti samo malo, i to isključivo ako je reč o ubicama i teroristima, ili da se žena sme udariti samo ukoliko je bila neverna? Definitivno – ne. Dakle, isto tako nisam spreman da prihvatim to da je „poneka čuška“ bilo šta drugo do zlostavljanje, niti znam ijedan razlog zbog kojeg na decu treba obraćati pažnju danju, ali ne i noću.

U knjizi koju držite u ruci ne traga se za „zlatnom sredinom“, već se jasno staje na jednu stranu. U ovoj knjizi polazi se od pretpostavke da su deca suštinski dobra, da su njihove emocionalne potrebe važne i da im mi, roditelji, dugujemo ljubav, poštovanje i pažnju. Oni koji se ne slažu s tim premisama, oni koji radije veruju kako je njihovo dete „mali monstrum“ i traže trikove pomoću kojih će ga dovesti u red pronaći će (po meni, nažalost) mnoge druge knjige u skladu sa svojim uverenjima.

Ova knjiga je na strani dece, ali ne treba misliti da je zato protiv roditelja, jer upravo samo u teoriji o „lošem detetu“ postoji taj sukob. Izgleda da oni koji napadaju decu veruju da tako brane roditelje („strog raspored kako biste vi bili slobodni; ograničenja da vas dete ne bi vuklo za nos; disciplina kako bi vas poštovalo; ostavljajte decu samu da biste imali privatnost...“), ali oni greše jer su zapravo roditelji i deca na istoj strani. Na duge staze, oni koji veruju u to da su deca zla na kraju napadaju i roditelje: „Nemate volje, loše vaspitavate dete, ne sledite pravila, slabići ste...“

Roditelji su po prirodi skloni tome da veruju kako su im deca dobra, kao i tome da ih podižu s ljubavlju. Jednom prilikom prerano sam došao na posao i stao da časkam sa osobom na prijemnom šalteru. U čekaonici je bila samo jedna majka s bebom starom jedva nekoliko meseci u kolicima; čekala je mog kolegu. Beba je počela da plače i majka je pokušala da je smiri pomerajući kolica napred-nazad. Plač je bio sve jači, a majčini pokreti sve frenetičniji. Kada dete plače iz sve snage, minuti izgledaju kao sati. *Šta li to radi?*, pomislio sam. *Zašto ne podigne dete iz kolica i ne uzme ga u naručje?* Čekao sam, čekao, ali majka nije činila ništa. Konačno, mada nikada nisam voleo da dajem savete kad mi ih niko ne traži, odlučio sam da natuknem izokola, najblaže što sam mogao: „Vidi ti samo kako je ljuto to detence! Izgleda da želi da ga uzmu u ruke...“ A onda, kao da je poskočila s nekog federa, majka se bacila na kolica, iz njih podigla dete (koje se odmah smirilo) i objasnila: „Pa eto, pedijatri kažu da

ih ne treba uzimati u ruke...“ Nije se usuđivala da uzme dete u ruke pred pedijatrom! Tog dana shvatio sam koliku moć posedujemo mi, lekari, i kolikim su pritiscima i strahovima majke svakodnevno izložene.

To isto objašnjenje („Uzela bih ga u ruke, ali kažu da ne treba, da se posle naviknu...“) čuo sam nekoliko desetina puta u manje dramatičnim okolnostima. Sve majke osećaju potrebu da uteše svoju decu kada ona plaču i samo snažan pritisak i potpuno „ispiranje mozga“ mogu ih ubediti u suprotno. Nasuprot tome, nikada nisam video obrnut slučaj – da majka spontano želi da pusti dete da plače, ali ga uzima u naručje iz obaveze („Pustila bih ga da plače, ali kažu da to stvara traume...“).

Oportunističko odgajanje dece

*Ako postoji anđeo koji zapisuje sve ljudske muke i grehe,
on dobro zna koliko ima muka rođenih iz lažnog uverenja
da niko nije kriv i koliko su one duboke.*

DŽORDŽ ELIOT, *SAJLES MARNER*

Još jedan važan problem leži u tome što su knjige i stručnjaci često toliko neodređeni da se mogu tumačiti na najrazličitije načine.

Jednom prilikom slušao sam predavanje nekog psihologa koji je više od pola sata govorio o vaspitanju dece grupi roditelja. Nisam ništa razumeo. Zapravo, sumnjam da je išta i rekao. Na kraju su mu svi aplaudirali. Izgleda da se neki stručnjaci za vaspitanje dece, svesno ili nesvesno, koriste metodom astrologa koji pišu horoskope; govore uopštene stvari bez sadržaja, one s kojima svako može da se poistoveti. Ako, na primer, kažem: „Blizanci su nežni i odani, mada ne vole da ih vuku za nos“, mnogi od mojih čitalaca koji su Blizanci pomisliće da sam savršeno opisao njihovu ličnost. A da sam rekao: „Jarčevi su nežni i odani...“? Još jedan pogodak. Naravno, svi jesu (ili veruju da jesu) takvi. Niko ne priznaje da je grub i nelojalan, niko ne voli da ga vuku za nos.

Isto tako, ko se ne bi složio s time da „roditelji treba da usmeravaju sposobnosti svoje dece, ali ne ograničavajući njihovu kreativnost“? Roditelji Marte i Enrikea, dvoje šestogodišnjaka, slažu se s time. Marta izlazi iz kuće u sedam ujutru i vraća se u šest ili sedam uveče, nakon ručka u školi i časova engleskog, informatike i plesa posle škole. Po nju dolazi bebisiterka, koja je čuva sve dok joj se roditelji ne vrate s posla. S druge strane, Enrikeov otac prestao je da radi kako bi mogao da se brine o sinu. Enrike ruča kod kuće i dva puta nedeljno uči da svira gitaru jer mu se to dopada, a ne zato što mora nekako da provede vreme dok mu se roditelji ne vrate s posla.

I jedni i drugi roditelji smatraju da rade upravo ono što im savetuje stručnjak: rade sve što mogu da bi usmerili sposobnosti svoje dece. Jedino ih pomalo brine ono o ograničavanju dečje kreativnosti. Da je slučajno ne ograničavaju a da toga nisu svesni? Enrikeov otac odlučuje da će ubuduće sa sinom igrati ne samo fudbal već i košarku (možda nije dobro

koncentrisati se samo na jedan sport); Martin otac odlučuje da kćerku upiše i na časove klavira, na koje će ići dva puta nedeljno, od sedam do osam uveče, kako bi se njeno obrazovanje zaokružilo.

Šta vi mislite, da li su Marta i Enrike vaspitavani na isti način?

Reći su često toliko elastične da se mogu obrnuti poput čarape. Ako vam se dopalo to što „roditelji treba da usmeravaju sposobnosti svoje dece, ali ne ograničavajući njihovu kreativnost“, šta kažete na to da „roditelji treba da dopuste da se sposobnosti njihove dece slobodno šire, ali ograničavajući njihovu neobuzdanu kreativnost“? Kada ove dve rečenice vidite jednu pored druge, primećujete da su one potpuno suprotnog značenja; ali da ste prvo pročitali jednu, pa onda nekoliko meseci kasnije drugu u nekoj drugoj knjizi, verovatno ne biste primetili razliku.

A šta reći o rečenici kao što je ova: „Emotivna veza između majke i deteta treba da bude dovoljno čvrsta da bi se dete osetilo sigurnim, ali ne sme prerasti u preterano zaštitnički odnos kako se ne bi ugušila detetova ličnost“? Šta to znači? Koliko je čvrsta dovoljno čvrsta veza, gde naći merač veza kojim bi se to izmerilo? Je li moguće ugušiti razvoj jedne ličnosti? Kako? Po čemu se, kada odrastu, osobe sa „ugušenom“ ličnošću razlikuju od drugih? Čuvši ovu rečenicu, Isabel i Jolanda, dve majke, počele su da se brinu. Isabelina desetomesečna kćerka provodi u jasicama devet sati dnevno, a po nju dolazi baka, koja je čuva od pet do osam. Isabel sumnja da njena svekrva loše vaspitava devojčicu i da će je razmaziti, pa se pita nije li bolje angažovati bebisiterku za tih nekoliko sati – pre nego što nežna ličnost njene kćerke ne bude potpuno ugušena. Jolanda je tražila odsustvo s posla kako bi čuvala svog desetomesečnog sina, koji sisa i spava u krevetu s roditeljima; ali prethodnog utorka otišla je u frizerski salon, čekala duže nego što je planirala i, kada se vratila kući, muž joj je rekao da je dete mnogo plakalo. „Da se nije prekinula naša emotivna veza?“, upitala se Jolanda. „Da moj sin ne postane nesiguran zbog razdvajanja? Kada sam videla onoliki red, trebalo je odmah da se vratim kući i ostavim šišanje za neki drugi dan.“ Naravno da se i Isabel i Jolanda potpuno slažu s pomenutim stručnjakom; nijedna od njih dve ne sumnja u značaj čvrste veze, niti u opasnosti koje vrebaju od preterano zaštitničkog odnosa.

Svi se mogu složiti s tim uopštenim tvrdnjama jer ih svako može tumačiti u skladu sa sopstvenim uverenjima. Rober Lanžis,² kanadski stručnjak, daje nam drugi primer. U knjizi *Aprende a decir 'NO' a tus hijos (Kako reći ne deci)* (naslov je sam po sebi dovoljno rečit; veliki problem dece je, izgleda, to što im roditelji nisu dovoljno puta rekli *ne*) on nabraja „trinaest stanja ropstva savremenih roditelja“. Pomenuti razlozi izuzetno su široko definisani, kao, na primer, prvi:

Ne umemo da razlikujemo potrebe svoje dece od njihovih hirova.

To se može protumačiti na hiljadu načina. Za neke roditelje sve što im dete traži, osim hrane, jeste hir. A hrana mora da bude baš ona koju su mu sipali u tanjir, nipošto neka druga, i mora se jesti u tačno određeno vreme i prema nepromenljivim pravilima bontona. Za druge, naprotiv, dete ima potrebu da ga drže u naručju tokom dobrog dela dana, da spava s

² Bibliografija, 2.